

ARTS

La transició cultural: Sala Tres, Sabadell 1972-1979

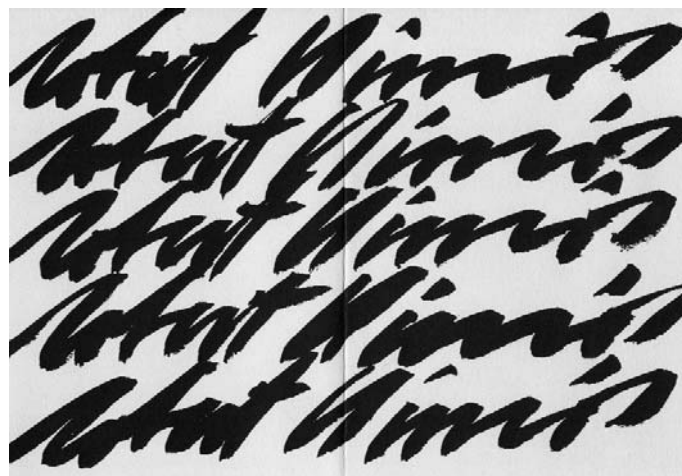
TEXT: PILAR BONET

L'exposició *SALA TRES 1972-1979*. En la ruta de l'art alternatiu a Catalunya, que hem pogut veure al Museu d'Art i a la Acadèmia de Belles Arts de Sabadell, és una magnífica proposta de recerca i revisió crítica sobre l'art, la cultura i la política al nostre país durant els anys setanta a través de les activitats i els artistes que exposaren a la Sala Tres de Sabadell.

La comissària, Maïa Creus, seguint el principi que atorga a la història la capacitat i la funció de ser rellegida, planteja una exhaustiva documentació i una renovada anàlisi de l'art conceptual dels setanta, de les pràctiques de "l'art alternatiu" en termes de l'època. La mostra i el catàleg donen veu als episodis culturals i els protagonistes d'una darrera avantguarda catalana, aquella que va viure el franquisme i la transició implicada en un procés revolucionari marcat per el clima polític de l'època.

Els set anys que documenta aquest projecte expositiu, entre 1972 i 1979, són dies difícils per la llibertat d'expressió i més encara en català. No obstant, la cultura a Sabadell, com en altres punts perifèrics, es mostra inquieta i rebel, sempre fins els límits que permet la pressió política del moment. Com apunta Maïa Creus, tot justificant les diferents actituds polítiques dels artistes el 1972 i la seva dissidència: *Des del punt de vista ideològic, el grup fundador de la Sala Tres rebutjava tota relació directa entre l'art i la política(...),no hi havia consciència política en les intencions del grup, però sí un enuig i malestar generacional davant la situació del país com a conseqüència de les polítiques franquistes.*

Vist en perspectiva, els setanta, a nivell internacional i també a l'estat espanyol, fou un temps agitat. La història assenyalava un episodi procliu a revisar els límits de l'art, la tradició estètica i els nous estereotips visuals, actituds que no perden de vista el context sociopolític i la necessitat de conformar un nou dispositiu crític, acollits dins l'espai de llibertat i debat de l'art. A Catalunya és la veu del crític Alexandre Cirici la màxima plataforma per difondre el debat. Es tracta d'un passatge important de la nostra història cultural més recent, anterior als "feliços anys vuitanta" de la primera democràcia i precedent d'uns anys noranta més alternatius i compromesos. No és >

estrany, doncs, que la programació expositiva del Macba doni tanta importància al període de la transició política espanyola i que el seu antic director Manuel Borja Vilel, ara al davant la direcció del CARS de Madrid, reiteri la necessitat d'estudiar aquests anys per entendre l'abast de la cultura contemporània, seguint el cordó umbilical de l'art més conceptual i activista. Des d'aquest punt de vista, el treball fet per Maia Creus és un bon material historiogràfic per a conèixer l'art a Sabadell i a Catalunya, però també per a repensar la condició política de l'art com a plena funció i destí de la cultura, no com un estil o tendència modal. En aquest sentit, la documentació de la mostra *Sala Tres 1972-1979* i els textos del catàleg (cronologia molt documentada i diverses aportacions teòriques), ofereix un magnífica conjuntura en la mateixa línia crítica que apropa les arts visuals, el teatre o els projectes editorials a Sabadell: una vertadera "història de les dissidències culturals".

En aquest estudi, la ciutat de Sabadell és l'escenari per a mostrar un període que té un ampli context urbà, en el si d'una societat en que la iniciativa civil, una vegada més, pren el relleu de les anteriors generacions del Noucentisme i del període de la República fent seu un programa cultural al marge de les propostes oficials: de nou "l'art nou", l'art "d'avantguarda", ara dit "alternatiu", assumeix durant els anys setanta el repte de la incomprensió o la censura per tal de fer valer el desig d'una generació inquieta i progressista que busca i proposa noves reflexions i experiències, tant socials com estètiques.

Són els anys de la transició espanyola, els més revoltats, quan diversos àmbits artístics mostren la seva acció de treballar ben a prop de la realitat, rellegint els llenguatges estètics i els contextos polítics. En efecte, es tracta d'una nova avantguarda, hereva de l'esperit i les proclames de ruptura anteriors a la guerra, del cor de la vella ideologia moderna capaç de prescindir del models acadèmics, de les tècniques artístiques

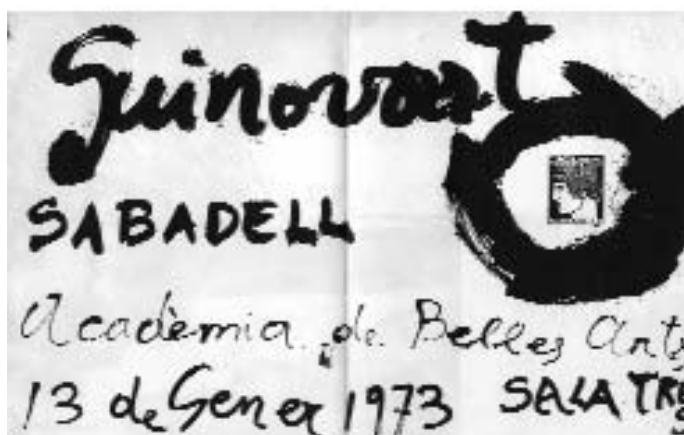
tradicionals, per aventurar-se en projectes de fusió amb la cultura popular i la realitat urbana. I, és cert que l'esperit de la Sala Tres reconeix aquesta filiació proclamant-se continuadora de la primera avantguarda, utilitzant el manifest històric de l'Exposició d'Art Nou Català de l'any 1915, un esdeveniment que havia impulsat el poeta Joaquim Folguera.

Catalunya, com mostra Sabadell, no és aliena a les turbulències artístiques internacionals d'aquell anys, tampoc a la seva pròpia història de postguerra i franquisme. Mentre les grans utopies de la modernitat s'esvaeixen -els anys seixanta- i l'esperit positivista fracassa, l'art dels setanta construeix idees des d'on refutar les línies hegemòniques del poder. Aquest fou un temps de canvi, quan els joves aïrats decreten el *prohibit prohibir* mentre enlairen les llambordes com objectes per la llibertat de coneixement i acció. Una irrefutable voluntat crítica sacseja aquest temps, en especial des dels espais de la cultura, l'instrument més sofisticat del poder. La mostra que es fa a la Sala Tres sobre la internacional *Documenta de Kassel* del 1972, una proposta per la informació i formació d'artistes i ciutadans, com també la conferència del professor José Luis Aranguren, "Destrucció i creativitat" a l'Aula de Cultura de Sabadell, són fets que afirmen la voluntat de construir un projecte renovador de la cultura entre la gent més progressista, en plena agonia del franquisme. Com apunta Maia Creus: "*la majoria eren fills de classe mitjana que vivien al centre de ciutat i compartien el sentit relacional i comunicatiu de la cultura, com també el neguit d'obrir la seva ciutat a l'actualitat de l'art.*"

En el seu conjunt, des de totes les formes de la creació –també la literatura, el teatre i el cinema–, l'esperit dels setanta elabora una crítica històrica basada en la contingència del tot, confrontada a la certesa del discurs modern i que sovint usa la ironia com a tàctica intel·lectual i artística. Una ambició plenament humana i política en la que l'art esdevé realitat social, com podem resseguir en el treball dels artistes que exposen a la Sala Tres, en especial els més conceptuals que usen de la performance, el document i els objectes manipulats per tal de rellegir el cos, la natura, la percepció dels materials o la documentació de la història: Jordi Benito, Carlos Pazos, Ferran García Sevilla, Lluís Utrilla, Eulàlia, Fina Miralles, Àngels Ribé, Francesc Torres, entre d'altres.

Molts dels creadors d'aquella dècada qüestionen la naturalesa de l'objecte artístic fins a fer-lo desaparèixer en el procés de la immediatesa o bé en la apropiació directa, practiquen accions que s'integren a l'espai de la quotidianitat i la convivència confrontant-se al vell ideari de l'autonomia de l'art. Defensen la creença de "la mort de l'autor" i el nou paper del públic mentre manifesten també el seu rebuig a la societat de consum, la cultura de l'espectacle i el fetixisme de l'art. L'abandó per l'objecte autònom i universal, en termes d'art, i contra els canons humanistes, és una posició equivalent a d'altres idearis iconoclastes que voregen els límits del sistema del món capitalista en aquests anys de tensions.

Els artistes que es presenten a la Sala Tres, també els qui practiquen la pintura, comparteixen una similar capacitat innovadora per atendre realitats simultànies i fer-ho especialment a partir de nous materials, de la acció i de les noves tecnologies de la imatge (fotografia, cinema, vídeo), assenyalant els grans conflictes de la contemporaneïtat: la dialèctica sobre natura i cultura, el cos com a emplaçament de les determinacions culturals, la revisió del món tradicional, la problemàtica identitària, l'experiència del temps modern, la memòria històrica, les nocions de rastre o artifici com a llenguatge, etc.

En tots els fets que relata l'exposició "SALA TRES 1972-1979. En la ruta de l'art alternatiu a Catalunya", art i teoria queden integrats, art i societat són una mateixa cosa i l'art i la política una voluntat compartida.

Resultava emocionant veure en directe obres i projectes ja reconeguts, d'altres inèdits, que s'han recuperat i reunit a les sales i en les imatges del catàleg, poder repassar els noms propis de la nostra cultura visual, recordar fets i maneres de les primeres instal·lacions d'audiovisual, veure el rostre dels joves rebels i sentir l'entusiasme de la contestació cultural que els unia en major o menor convicció política. Antoni Muntadas, Jordi Cerda, Francesc Abad, Joaquim Chancho, Josep Domènech, Jordi Pablo, Benet Ferrer, Manuel Duque, Alfons Borell i molts d'altres artistes sabadellencs o forans protagonistes d'aquest projecte històric a la Sala Tres, ens regalen una oportunitat per tornar a llegir la història de la transició cultural.

Igualment resulta alligador comprovar com l'art dels setanta, el de la dissidència cultural, batega com un precedent immediat a l'esperit més social de l'art actual després d'un temps, en especial els anys vuitanta, en que l'art es va institucionalitzar i convertir en massa oficial, buidat de context i reflexió política. És una sort tenir el catàleg d'aquest projecte de recerca historiogràfica, cal felicitar a la seva directora i a tots els col·laboradors, els artistes i les institucions que l'han fet possible. Jo també reitero la necessitat d'estudiar aquests anys per entendre l'abast de la cultura contemporània... La història continua!

L'exposició *Sala Tres 1972-1979. En la ruta de l'art alternatiu a Catalunya*, es va presentar en dos espais simultanis: Acadèmia de Belles Arts de Sabadell, del 5 de setembre al 20 d'octubre de 2007, i Museu d'Art de Sabadell, del 5 de setembre al 16 de desembre de 2007.

Comissariat Maia Creus

Organització: Fundació Ars, Acadèmia de Belles Arts de Sabadell i Museu d'Art de Sabadell / Ajuntament de Sabadell.